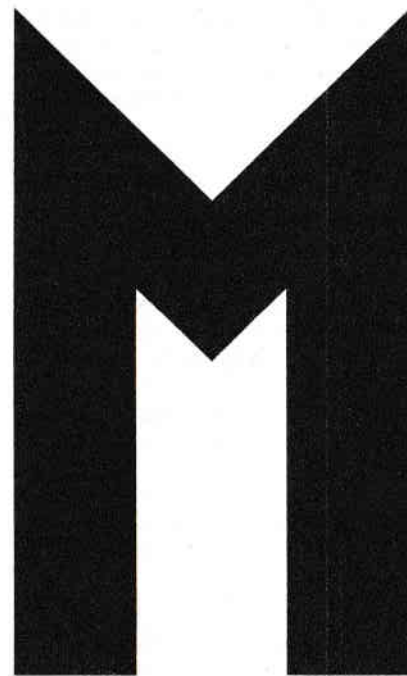

LBRIS

We know
books

Antonio Scurati s-a născut la Napoli, în 1969. Este profesor de literatură comparată și scriere creativă la Universitatea IULM din Milano și editorialist la *Corriere della Sera*. A scris romane: *Il rumore sordo della battaglia* (2003), *Il sopravvissuto* (2005), *Una storia romantica* (2007), *Il bambino che sognava la fine del mondo* (2009), *La seconda mezzanotte* (2011), *Il padre infedele* (2013), *Il tempo migliore della nostra vita* (2015), *M. Fiul secolului* (*M. Il figlio del secolo*, 2018), *M. L'uomo della provvidenza* (2020), precum și volume de eseuri: *Guerra. Narrazioni e culture nella tradizione occidentale* (2003), *La letteratura dell'inesperienza* (2006), *Gli anni che non stiamo vivendo* (2010), *Letteratura e sopravvivenza* (2012), *Dal tragico all'oscuro* (2016), iar cărțile sale au fost traduse în numeroase limbi și au câștigat premii literare importante, printre care Premiul Strega, Premiul Campiello și Premiul Viareggio.

ANTONIO SCURATI

FIUL SECOLULUI

Traducere din limba italiană
BIANCA PAULEVICI

LITERA
București

și mama copiilor lui. Nu sunt căsătoriți, deoarece, fiind atei și socialiști, se opun instituției căsătoriei.

Nenni Pietro Republican, amic personal al lui Mussolini; se opun împreună războiului din Libia și împart o celulă în închisoare; jurnalist strălucit, întemeiază în aprilie 1919 Fasciile de luptă din Bologna. Se separă însă curând de fascism și devine socialist.

Sarfatti Margherita Grassini Moștenitoare înstărită, venețiană, evreică, convertită la cauza socialismului, foarte cultă, colecționară și critic de artă, căsătorită cu avocatul Sarfatti, amantă și mentor intelectual al lui Benito Mussolini din 1914.

CUPRINS

1919.....	7
1920.....	189
1921.....	329
1922.....	485
1923.....	667
1924.....	757
<i>Personaje principale</i>	891

LIBRIS

We know
books

1919

*Înființarea grupului politic Fasci di combattimento¹
Milano, piazza San Sepolcro², 23 martie 1919*

Stăm cu fața spre piazza San Sepolcro. Nu sunt nici o sută de persoane, toți bărbați lipsiți de importanță. Suntem puțini și suntem morți.

Așteaptă să le vorbesc, dar nu am nimic de spus.

Scena e goală, inundată de milioane de cadavre, o mare de leșuri, reduse la o mîzgă, lichefiate, care se ridică din tranșeele din Karst, Ortigara și Isonzo. Eroii noștri au fost deja uciși sau vor fi. Îi iubim până la ultimul, fără nici o diferență. Ne aflăm pe movila sacră a celor morți.

Realismul care urmează după fiecare revărsare mi-a deschis ochii: Europa este acum o scenă fără personaje. Au dispărut cu toții: înțelepții cu barbă, străbunii monumentali melodramatici, liberalii sufletești și plângăcioși, oratorii grandilocvenți, culți și emfatici, moderații și bunul lor simț care ne-a adus cele mai mari nenorociri, politicienii falimentari care trăiesc cuprinși de panica prăbușirii iminente, implorând în fiecare zi o amânare a evenimentului inevitabil. Lor, tuturor, le-a sunat ceasul. Cei de demult vor fi zdrobiți

¹ Fasciile de luptă, primul grup politic de orientare fascistă fondat de Mussolini (n.tr.)

² Piața Sfântului Mormânt (n.tr.)

de această masă enormă: patru milioane de luptători care se îmbrâncesc la granițe, patru milioane de veterani care se întorc. Trebuie să ținem pasul, să mășăluiim. Prognoza nu se schimbă, încă ne așteaptă vremuri grele. Războiul se află încă pe ordinea de zi. Lumea se îndreaptă spre două mari partide: cele care au fost și cele care nu au fost.

Văd toate acestea, le văd limpede în mijlocul acestui public de deliranți și nevoiași, și totuși nu am nimic de zis. Suntem un popor de veterani, o umanitate de supraviețuitori, de scursuri. În nopțile de măcel, ghemuiți în cratere, ne-a străbătut o senzație asemănătoare extazului trăit de epileptici. Vorbim scurt, laconic, asertiv, în rafale. Mitraliem idei pe care nu le avem, apoi amuțim imediat la loc. Suntem ca niște stafii ale celor neîngropați, care le-au cedat cuvântul celor din spatele liniilor.

Cu toate acestea, ei, nimeni alții, sunt oamenii mei. O știu prea bine. Sunt inadaptable prin excelență, protectorul celor demobilizați, pierdutul care își caută drumul. Dar lucrurile trebuie să meargă înainte. În această încăpere pe jumătate goală, cu nările dilatate, adușmăc miresma secolului, apoi întind brațul ca să simt pulsul mulțimii și sunt sigur că publicul meu e prezent.

Prima adunare a Fasciilor de luptă, trâmbițată săptămâni în șir de *Il Popolo d'Italia* drept o întâlnire fatidică, fusese stabilită să aibă loc la Teatrul dal Verme, care dispune de o capacitate de două mii de locuri. Dar locația aceea încăpătoare a fost anulată. Între măreția deșertului și o dizgrație suportabilă, am preferat-o pe cea din urmă. Am optat pentru sala de ședințe a Asociației Comercianților și Industriașilor. Aici ar trebui să vorbesc. Între patru pereți tapetați într-o nuanță tristă de verde marin, cu vedere la o piațetă parohială cenușie și pustie, printre poleielile care încearcă în zadar să

zgâlțâie fotoliile Biedermeier din toropeală, printre câteva capete cu părul ciufulit, scăfârlii chele și cioturi, veterani descărnați care emană miasma slabă a meseriilor obișnuite, a prudenței vechi și a avariției bugetare meticuloase. În partea din spate a încăperii, din când în când, câte un membru al asociației privește curios înăuntru. Un comerciant de săpunuri, un importator de cupru, lucruri de genul acesta. Aruncă o privire perplexă, apoi mai trage un fum din trabuc și bea un Campari.

Dar de ce ar trebui să vorbesc?!

Președinția adunării a fost asumată de Ferruccio Vecchi, intervenționist înflăcărat, căpitan în trupele Arditi¹ aflat în permisie pe motiv de boală, un bărbat brunet, înalt, palid, costeliv, cu ochii afundați în orbite: stigmată ale degenerării patologice. Un tuberculos excitabil și impulsiv, care predică cu violență, fără substanță sau măsură, și care în momentele-cheie ale demonstrațiilor publice se înflăcărează ca un om posedat, cuprins de un delir demagogic, și atunci... atunci devine cu adevărat periculos. Rolul de secretar al mișcării îi va fi aproape sigur încredințat lui Attilio Longoni, un fost muncitor feroviar ignorant, zelos și nesăbuit, așa cum doar oamenii onești pot fi. Lui sau lui Umberto Pasella, născut în închisoare dintr-un tată gardian, devenit apoi agent comercial, sindicalist revoluționar, garibaldian în Grecia și iluzionist la circuri itinerante. Ceilalți conducători vor fi aleși la întâmplare dintre cei mai zgomotoși din primele rânduri.

De ce ar trebui să le vorbesc acestor oameni?! Din pricina lor, faptele au depășit orice teorie. Sunt oameni care iau viața cu asalt, ca trupele de comando. În fața mea se află doar cei din tranșee, spuma zilelor, rândurile combatanților,

¹ Denumirea unităților de comando ale armatei italiene în timpul Primului Război Mondial (n.tr.)

arena nebunilor, brazdele ogoarelor arate de salve de tun, răsculații, inadaptații, delincvenții, geniile excentrice, leneșii, playboy-i mic-burghezi, schizofrenicii, neglijații, învinșii, inconsecvenții, păsările de noapte, foștii ocnași, infractorii condamnați, anarhiștii, sindicaliștii incendiari, gazetarii disperateți, un grup boem de veterani, ofițeri și subofițeri, bărbați experți în manipularea armelor de foc sau a celor cu tăiș, cei care la întoarcerea la normalitate s-au dovedit a fi violenți, fanaticii incapabili să-și definească limpede propriile idei, supraviețuitorii care, crezându-se eroi dedicați morții, consideră sifilisul tratat greșit drept un semn al destinului.

O știu, îi văd în fața mea, îi știu pe de rost: sunt oamenii războiului. Ai războiului sau ai mitului lui. Îi doresc, așa cum un bărbat dorește o femeie, și în același timp îi disprețuiesc. Îi disprețuiesc, da, însă nu are importanță: s-a încheiat o epocă și a început alta. Molozul se adună, deșeurile se strigă unul pe celălalt. Eu sunt omul „de după”. Și țin să fiu. Și cu acest material stricat, cu această umanitate de relicve, se va face istorie.

În orice caz, asta am în fața mea. Iar în spate, nimic. În spatele meu am ziua de 24 octombrie 1917. Caporetto. Agonia epocii noastre, cea mai mare înfrângere militară a tuturor timpurilor. O armată de un milion de soldați distrusă într-un weekend. În spatele meu am ziua de 24 noiembrie 1914. Ziua în care am fost dat afară din Partidul Socialist, sala Societății Umanitare în care muncitori care până cu o zi în urmă mă idolatraseră m-au blestemat și s-au luat la harță unii cu alții pentru onoarea de-a mă lua la bătaie. Acum îmi urează în fiecare zi să mor. Ne-o urează mie, lui D'Annunzio, lui Marinetti, lui De Ambris, chiar și lui Corridoni, care a pierit cu patru ani în urmă în a treia bătălie de la Isonzo.

Le urează celor deja morți să moară. În momentul de față ne urăsc pentru că i-am trădat.

Masele „roșii” își prevestesc iminența triumfului. În decursul a șase luni s-au prăbușit trei imperii, trei dinastii care au guvernat Europa timp de șase secole. Epidemia de gripă „spaniolă” a infectat deja zeci de milioane de victime. Evenimentele se transpun în cutremurări apocaliptice. Săptămâna trecută, la Moscova, s-a întrunit a treia Internațională Comunistă. Partidul războiului civil mondial. Partidul celor care mă vor mort. De la Moscova la Ciudad de México, pe întregul glob pământesc. Începe epoca politicii maselor, iar noi, cei din această încăpere, suntem mai puțini de o sută.

Dar nici asta nu are importanță. Nimeni nu mai crede în victorie. A sosit deja, și avea gust de mocirlă. Acest entuziasm al nostru – tinerețe, tinerețe! – e o formă suicidală de disperare. Suntem împreună cu cei morți, ne răspund chemării cu milioanele în această încăpere pe jumătate goală.

Jos, pe stradă, strigătele vânzătorilor invocă o revoluție. Noi râdem. Am avut deja o revoluție. În 10 mai 1915, când am îmbrâncit în război această țară care țipa și se zbătea. Acum toți ne spun că războiul s-a sfârșit. Dar noi râdem în continuare. Războiul suntem noi. Viitorul ne aparține. E inutil, nu se poate face nimic, sunt ca o fiară: adulmec vremurile care ne stau înaintea.

Benito Mussolini are o constituție fizică puternică, deși suferă de sifilis.

Această robustețe îi permite să lucreze neîncetat.

Doarme până dimineața târziu, iese din casă la prânz și nu se întoarce înainte de ora trei dimineața, iar în aceste cincisprezece ore, mai puțin o pauză de masă scurtă, se dedică activității jurnalistice și celei politice.

Este un om senzual, lucru demonstrat de numeroasele relații avute cu diverse femei.

Este emotiv și impulsiv. Aceste trăsături de caracter îl fac atrăgător și convingător în discursurile pe care le ține. Deși vorbește bine, nu poate fi definit întocmai drept un orator.

Practic, este un sentimentalist, ceea ce îi aduce multe simpatii și amiciții.

Este dezinteresat și generos, dobândind astfel o reputație de om altruist și filantrop.

Este foarte inteligent, viclan, cumpătat, contemplativ, un bun cunoscător al oamenilor, ale calităților și defectelor lor.

Predispus la a forma rapid simpatii și antipatii, capabil de sacrificii pentru amici, este de neclintit în dușmănia și ura pe care le poartă altora.

Este curajos și îndrăzneț; are calități organizatorice, este capabil să ia rapid decizii; dar nu la fel de tenace în convingeri și obiective.

Este extrem de ambițios. Nutrește convingerea că reprezintă o forță semnificativă în destinul Italiei și este hotărât să o impună. Este

un om care nu se resemnează cu locul al doilea. Vrea să exceleze și să domine.

În cadrul socialismului oficial, a înaintat rapid de la origini obscure la o poziție eminentă. Înainte de război a fost directorul ideal al ziarului *Avanti!*, după care se călăuzesc toți socialiștii. A fost foarte apreciat și îndrăgit. Unii dintre foștii lui tovarăși și admiratori mărturisesc și astăzi că nimeni nu se pricepea mai bine ca el să înțeleagă și să interpreteze spiritul proletariatului, care i-a privit îndurerat trădarea (apostazia) când în decursul câtorva săptămâni a devenit din susținătorul sincer și înflăcărat al neutralității absolute susținătorul sincer și înflăcărat al intrării în război.

Nu cred că a făcut-o în interesul sau folosul propriu.

Pe de altă parte, este imposibil de stabilit cât din convingerile lui socialiste, pe care nu le-a abjurat niciodată public, s-au pierdut în tranzacțiile financiare indispensabile pentru a continua lupta prin *Il Popolo d'Italia*, noul ziar pe care l-a fondat, în contactul cu persoane și curente de diverse convingeri, în fricțiunile cu foștii tovarăși, sub presiunea constantă a urii neînduplecate, a relei-voințe necruțătoare, a acuzelor, a insultelor și a calomniilor constante din partea foștilor săi adepți. Dar dacă aceste schimbări secrete chiar au avut loc, înghițite de umbra chestiunilor mai presante, Mussolini nu va lăsa niciodată să se vadă și va vrea să pară mereu sau poate se va amăgi mereu că este un socialist.

Din constatările mele, aceasta este figura morală a omului, în contrast cu opinia foștilor săi tovarăși de credință și adepți.

Acestea fiind spuse, dacă o persoană foarte inteligentă și cu multă autoritate va ști să găsească în caracteristicile lui psihologice punctul în care opune cea mai slabă rezistență, dacă va ști mai presus de orice să-i fie plăcut și să-i pătrundă în inimă, dacă va ști să-i demonstreze ce este cu adevărat în interesul Italiei (deoarece cred în patriotismul lui), dacă îi va oferi cu mult tact fondurile indispensabile pentru acțiunea politică convenită, fără să-i lase impresia unei domesticiri vulgare, Mussolini s-ar lăsa treptat convins.

Dar, ținând cont de temperamentul lui, nu am putea fi niciodată siguri că, într-un punct de cotitură, nu va dezerta. Așa cum am spus deja, este emotiv și impulsiv.

Desigur, în ofensivă, Mussolini, om de gândire și acțiune, scriitor eficient și incisiv, orator convingător și vivace, ar putea deveni un conducător, un agresor de temut.

Raportul inspectorului general al securității publice
Giovanni Gasti, primăvara anului 1919

Grupări fasciste de acțiune printre intervenționiști

În salonul Asociației Comercianților și Industriașilor a avut loc ieri-seară o întrunire în vederea înființării de grupări fasciste regionale printre grupurile de intervenționiști. La întrunire au luat cuvântul industriașul Enzo Ferrari, căpitanul Vecchi din trupele Arditi și alți câțiva. Profesorul Mussolini a punctat principiile în temeiul cărora ar trebui să se desfășoare acțiunea acestor grupări fasciste, și anume: valorizarea războiului și a celor care au luptat în război; demonstrarea faptului că imperialismul, de care sunt învinuiți italienii, este imperialismul dorit de toate popoarele, inclusiv Belgia și Portugalia, și, prin urmare, e necesară opoziția atât față de imperialismele externe care sunt în detrimentul țării noastre, cât și față de un imperialism italian care este împotriva altor națiuni; în cele din urmă, acceptarea luptei electorale în ce privește „chestiunea” războiului și împotrivirea față de toate acele partide și față de toți acei candidați care s-au opus intrării în luptă.

După ce numeroși oratori au luat cuvântul, propunerile lui Mussolini au fost aprobate. În cadrul întrunirii au fost reprezentate diverse orașe din Italia.

Corriere della Sera, 24 martie 1919,
rubrica „Conferințe duminicale“

Trei tone de săpun furate

Mai mulți hoți au intrat cu forța în depozitul magazinului lui Giuseppe Blen, situat pe via Pomponazzi, numărul 4, și au reușit să sustragă șaiszeci și patru de lăzi de săpun, fiecare cântărind cincizeci de kilograme.

Este evident că trebuie să fi fost un număr considerabil de făptași ca să manipuleze obiecte atât de grele și de voluminoase și că, pentru a muta peste trei tone de marfă, trebuie să fi dispus de cai și trăsuri sau autocamioane.

Cert este că o operațiune atât de lungă, de zgomoasă și de vizibilă a fost desfășurată fără să se poată afla vreo informație utilă despre făptașii insolenți. Valoarea bunurilor furate ajunge la circa 15 000 de lire.

Corriere della Sera, 24 martie 1919,
rubrica „Conferințe duminicale“

Benito Mussolini

Milano, început de primăvară, 1919

Doar câteva străzi despart via Paolo da Cannobio, unde se află sediul redacției *Il Popolo d'Italia*, așa-numita „ascunzătoare numărul 2“, de filiala milaneză a Asociației Trupelor de Arditi de pe via Cerva 23, ascunzătoarea numărul 1. În primăvara anului 1919, când Benito Mussolini iese din biroul lui ca să ia masa într-o *trattoria*, acestea sunt străzi fetide, mizerabile și periculoase.

Bottonuto este ca o așchie dintr-un Milano medieval închistată sub pielea orașului din secolul XX. O rețea de străduțe și magazinașe, biserici paleocreștine și bordeluri, taverne și spelunci, fremătând de traficantși, târfe și vagabonzi. Nu se cunoaște sigur originea denumirii. Posibil să vină de la intrarea secretă care dădea cândva spre latura sudică, prin care treceau armatele. Alții spun că cuvântul, care aduce aminte de glande inflamate, ar fi o pronunțare greșită a numelui unui mercenar german care a descins în urma lui Barbarossa. În orice caz, Bottonuto este o mlaștină puturoasă care se află chiar în spatele pieței Domului, centrul geometric și monumental al orașului Milano.

Pentru a o străbate, trebuie să te ții de nas. Murdăria se scurge din pereți, vicolo delle Quaglie a ajuns doar un pisoar, lumea e la fel de putredă precum mucegaiul din puțuri, se

vinde orice, oamenii sunt jefuiți și bătuți în plină zi, iar soldații se îngrămădesc la intrările bordelurilor. Toți, în mod direct sau indirect, își câștigă pâinea prin prostituție.

Mussolini mănâncă târziu. Iese după ora zece seara din bârlogul lui de director, un birouaș cu vedere spre o curte mică și îngustă, un soi de pasaj vertical legat de sala editorială printr-un palier cu balustradă, și, după ce își aprinde o țigară, o pornește rapid, de bunăvoie, prin acel sac pestilențial. Găști de orfani desculți îl arată cu degetul entuziasmați, strigând pe rând „*el matt*“, nebunul, cerșetorii care stau lângă bordura străzilor, în murdărie, întind mâna, codoșii sprijiniți de usciori îl salută cu o plecăciune din cap respectuoasă, dar informală. Mussolini le răspunde tuturor. Se oprește în dreptul unora și schimbă două vorbe, face aranjamente, programări, înțelegeri mărunte. Ține audiențe la curtea miracolelor peste care domnește. Trece printre bărbații aceia închiși în cuști ca un general care își caută o armată.

Oare nu așa au avut loc mereu revoluțiile? Înarmând scursurile societății cu pistoale și grenade? La urma urmei, care este diferența între un veteran inadapat, demobilizatul cronic care pentru două lire păzește ziarul, și un „*racheté*“, delincventul obișnuit care trăiește exploatarea prostituției? Toți sunt muncitori calificați. Așa îi zice mereu lui Cesare Rossi, cel mai apropiat colaborator al lui, poate singurul consilier adevărat, care se scandalizează din pricina apropierei promiscue de astfel de oameni.

– Suntem încă prea slabi ca să ne lipsim de ei, îi repetă adesea, ca să-i domolească indignarea.

Prea slabi, fără îndoială: *Corriere della Sera*, ziarul burgheziei liberale arogante, a dedicat un articol scurt, de numai zece rânduri, înființării Fasciilor de luptă, același spațiu